Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Eduskunnan ympäristövaliokunnan asiantuntijakuuleminen 11.2.2025
Maa- ja metsätalousministeriö, ruokaosasto, markkinayksikkö
Neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila

Asia: VNS 7/2024 vp Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Maa- ja metsätalousministeriö kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi valtioneuvoston selonteosta kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta.

Maa- ja metsätalousministeriö on ollut valmistelemassa selontekoa. Selonteko on maa- ja metsätalousministeriön näkemysten mukainen ja selonteossa on hyvin tuotu esille toimenpiteitä, joilla MMM edistää kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Haluamme kuitenkin tuoda esille muutamia maa- ja metsätalousministeriön toimialan näkökulmasta tärkeitä asioita:

Maa- ja metsätalousministeriön toiminnan ytimessä ovat kestävän kehityksen tavoitteista erityisesti ruokaa, puhdasta vettä, vastuullista kuluttamista, ilmastotekoja sekä vedenalaista ja maanpäällistä elämää koskevat tavoitteet. Lisäksi osallistumme monen muun tavoitteen edistämiseen.

Maa- ja metsätalousministeriö haluaa painottaa, että alkutuotannon päätavoitteena on turvata ihmisten tarvitsemat perustarpeet, kuten vesi, ruoka, energia, sekä tarjota raaka-aineita ja palveluita moniin eri tarpeisiin, kuten asumiseen, vaatetukseen, hygieniaan ja samalla edistää kestävän kehityksen eri tavoitteita.

Kestävän Suomen ylläpitämisessä ja maan kokonaisturvallisuuden varmistamisessa on ensiarvoisen tärkeää maaseutualueiden ja maan eri osien tasapuolinen kehittäminen. Valmistelussa oleva maaseutupoliittinen selonteko tukee tätä kehitystä erityisesti maaseutualueiden osalta.

Maa- ja metsätalousministeriö on monella toimella edistämässä hallitusohjelman tavoitetta vahvasta ja välittävästä Suomesta, joka pärjää maailman myrskyissä.

MMM katsoo, että tarkasteltaessa kestävään kehitykseen liittyviä asioita, tulee kaikkia kestävyyden näkökulmia, sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys, tarkastella tasapainoisesti yhdessä. Agenda2030:n kantavana ja läpileikkaavana teemana on, että kukaan ei jäisi kehityksestä jälkeen. Tämä teema on ensiarvoisen tärkeä myös hallitusohjelman toteuttamisessa.

Kestävyyden eri ulottuvuuksiin kuuluu olennaisesti myös taloudellinen kestävyys. Kestävä kotimainen ruokajärjestelmä voi rakentua vain kannattavan kotimaisen alkutuotannon varaan. Maatalouden yrittäjätulo on ollut heikkoa koko 2000-luvun ajan. Alkutuotannon kannattavuuden vahvistaminen eri keinoin on erityisen tärkeää. Alkutuotannon kilpailukykyä on vahvistettava sekä markkinoiden toimintaedellytyksiä parantamalla että EU:n yhteisellä maatalouspolitiikalla. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimeenpanoa Suomessa koskevan kansallisen CAP-suunnitelman 2023-2027 toimenpiteillä edistetään moninaisesti useita SDG-tavoitteita. Kilpailukykyä voidaan vahvistaa myös luomalla edellytyksiä alkutuotannon paremmalle resurssitehokkuudelle ja tuottavuudelle.

Suomi yhdessä muiden jäsenmaiden kanssa osallistuu aktiivisesti Maailman eläintautijärjestön (WOAH) eläintautien ja mikrobilääkeresistenssin torjuntaa sekä eläinten hyvinvointia koskevien standardien ja suositusten valmisteluun. Kansainväliset standardit ohjaavat kestävämpiin tuotantotapoihin, turvaavat osaltaan ihmisten terveyttä sekä edistävät oikeudenmukaisempaa eläinten ja niistä saatavien tuotteiden kansainvälistä kauppaa.

Valmistelussa on suomalaisen ruuantuotannon pitkän aikavälin strategia ja elintarvikevientiä lisäävä ruoka-alan kasvuohjelma, jotka kuuluvat hallitusohjelman mukaiseen Kestävä ja kannattava ruokajärjestelmä -kokonaisuuteen. Strategiatyössä luodaan visio siitä, millainen ruokajärjestelmä Suomessa on vuonna 2040, mitä toimenpiteitä sen saavuttamiseksi tarvitaan ja millaisiin muutoksiin on syytä varautua. Hallitus on sitoutunut suomalaisen ruokajärjestelmän kestävyyden parantamiseen ja ruokaviennin kaksinkertaistamiseen vuoteen 2031 mennessä.

Ravitsemussuositusten osalta kansalliset ravitsemussuositukset pohjoismaisten suositusten pohjalta on julkaistu marraskuussa 2024. Väestötason ravitsemussuositusten uudistamisen jälkeen päivitetään kohderyhmäiset suositukset, jotka vaikuttavat julkiseen ruokatarjontaan, muun muassa varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Lapsiperheiden suositusten päivitystyö on alkamassa ensimmäisenä.

MMM edistää vastuullisuutta ja kestävyyttä elintarvike- ja ruokapalveluhankinnoissa kehittämällä hankinnoissa käytettäviä vastuullisuuskriteereitä ja laatuvaatimuksia sekä niiden todentamista tukevia käytäntöjä. Elintarvikehankintojen vastuullisuuden ja laatuvaatimusten sekä julkisen ruokahuollon kestävyyden ja varautumisen merkitys on nostettu esille myös osana hallitusohjelmaa toimeenpanevassa hankintalainsäädännön muutoksia valmistelevassa työryhmässä sekä työryhmämietinnössä hallituksen esitykseksi hankintalain muuttamisesta.

Suomi varmistaa vesihuollon säilymisen julkisessa omistuksessa. Suomessa tullaan edellyttämään kunnilta ja vesihuoltolaitoksilta suunnitelmallista vesihuollon kehittämistä sekä omaisuuden hyvää hallintaa. Suomi myös edistää korkeatasoisen vesialan osaamisen vahvistamista ja ratkaisujen tarjoamista kansainvälisesti, missä tukena on Vesialan kasvun ja kansainvälistymisen ohjelma.

Hallitus edistää vesistöjen parempaa ekologista tilaa sekä sisävesistöissä että merialueilla vähentämällä vesien saastumista ja niihin kohdistuvaa ravinnekuormitusta monipuolisin toimin. Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteistyössä valmistelema valuma-aluesuunnittelun tiekartta julkaistiin alkuvuonna 2024. Sen tavoitteena on määritellä periaatteet monitavoitteiselle valuma aluesuunnittelulle sekä toimenpiteet valuma aluesuunnittelun valtavirtaistamiseksi vuoteen 2030 mennessä. Veden niukkuuteen varautumisen parantamiseksi julkaistiin kuivuusriskien hallinnan suuntaviivat.

MMM parantaa vaelluskalojen elinolosuhteita ennallistamalla virtavesiä ja mahdollistamalla kalojen luontaisen elinkierron elpymisen. Vaelluskalakantojen elvyttämisohjelmaa (NOUSU-ohjelma) jatketaan ja kehitetään, ja ohjelman avulla toteutetaan monipuolisesti erilaisia hankkeita kalojen vaellusyhteyksien parantamiseksi. Tärkeimpiä ohjelman toimenpiteitä ovat vaellusesteiden purku, erilaiset ohitusuomat, kalatiet ja alasvaellusrakenteet, elinympäristökunnostukset sekä näihin liittyvät tutkimus-, seuranta- ja kehityshankkeet. Vesitalouslupien sisältämiä kalatalousvelvoitteita päivitetään.

MMM sujuvoittaa kalatiehankkeiden etenemistä sekä mahdollistaa kokeiluja ja pilotointeja vesistöissä. Liittyen Heinäveden Palokin koskien ennallistamiseen yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa edistetään uhanalaisten kalakantojen elvyttämistä. Samalla edistetään alueen kestävää matkailua. Kansallinen kalatiestrategia sekä lohi- ja meritaimenstrategia päivitetään vastaamaan paremmin nykyistä tilannetta vaelluskalakantojen hoitotyön ohjaamiseksi.

Suomi edistää kansainvälisiä rajavesistösopimuksia jaetuilla vesialueilla ja on veteen liittyvässä diplomatiassa – eli vesidiplomatiassa – merkittävä tekijä. MMM vastaa kansallisesta rajavesiyhteistyöstä Ruotsin ja Venäjän sekä osittain Norjan kanssa ja yhteistyötä on käytetty kansainvälisesti hyvänä esimerkkinä.

Arviolta puolet suomalaisten vedenkäytöstä kohdistuu maan rajojen ulkopuolelle kansainvälisen tuotannon, kaupan ja tuonnin myötä. MMM on yhdessä neljän muun ministeriön kanssa laatinut toimintasuunnitelman, joka tukee Suomen yrityksille asetettua tavoitetta olla maailman vesivastuullisimpia vuonna 2030. Suomen hallinnon tekemän vesivastuullisuustyö on kansainvälisesti arvostettua.m

Hallitusohjelmassa on nostettu vahvasti esille biokaasutuotannon ja -käytön lisääminen sekä ravinteiden kierrätys erityisesti huoltovarmuuden, kiertotalouden ja vesiensuojelun näkökulmista. Lannan käsittelyn ja ravinteiden kierrätyksen tehostamisen tutkimukseen, kokeiluihin, neuvontaan ja investointeihin on erilaisia kannustinjärjestelmiä. Maa- ja metsätalousministeriön ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelmassa rahoitetaan biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestointeja ja -innovaatioita. Valtakunnallisen kokeiluohjelman rahoitushaku aukesi kesällä 2020 ja TKI- rahoitus jatkuu vuoden 2025 loppuun asti. Investointeja tuetaan osana hallituksen Saaristomeri-ohjelman toteutusta vuoteen 2027. Maaliskuussa 2024 käynnistyi biokaasulaitosten ravinnekiertotuki, joka on toimintatukea biokaasulaitoksille, jotka tuottavat lannasta tai vesistökasvillisuuden hoitojätteestä biokaasua ja pitkälle jalostettuja ravinnevalmisteita markkinoille.

Merituulivoimahankkeiden osalta markkina on epävarmuuden tilassa johtuen muun muassa koronapandemian ja Ukrainan sodan vaikutuksista talouteen, erityisesti korkotason nousuun. Valtioneuvosto hyväksyi vuoden 2023 lopulla 5 aluetta Suomen läntisillä aluevesillä merituulivoiman kehitykseen, näistä kahdelle ensimmäiselle on Metsähallitus etsimässä huutokauppamenettelyllä toimijoita. Kiinnostus on ollut vaihtelevaa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus päätti keväällä 2024 talouskasvua edistävästä kasvupaketista. Hallitus panostaa biotaloussektorin kasvuun, kilpailukykyyn sekä kannattavuuteen. Tavoitteena on erityisesti huoltovarmuuden vahvistaminen, elintarvikeviennin ja metsäsektorin arvoketjujen edistäminen. Edellä mainittuihin toimenpiteisiin on varattu vuoden 2025 talousarviossa yhteensä 10 miljoonaa euroa. Yksi tärkeä osa pakettia on kotimaisten kuivikkeiden ja kasvualustojen saatavuuden turvaaminen. Teema on noussut erityisen tärkeäksi kuivike- ja kasvuturpeen saatavuuteen ja hintaan liittyvien uhkakuvien myötä. Maa- ja metsätalousministeriö valmistelee osana huoltovarmuuskokonaisuutta kotimaisten kuivikkeiden ja kasvualustojen saatavuuden turvaamisen toimenpiteitä. Työ aloitetaan tiekartan laatimisella keväällä 2025.

CAP-suunnitelman maaseudun yritysrahoituksen toimenpiteillä edistetään biotaloudessa kestävän ruokajärjestelmän rakentumista ja maaseutualueiden työllisyyttä ja toimeentulomahdollisuuksia useammalla eri toimella ja kannustimella.

MMM pitää tärkeänä, että hallitus edistää jatkossakin kotimaiseen uusiutuvaan raaka-aineeseen perustuvan teollisuuden arvonlisän nostamista ja että puun käytössä pyritään mahdollisimman korkeaan jalostusasteeseen. Metsien käyttö pohjautuu aktiiviseen ja monitavoitteiseen metsänhoitoon Kansallinen metsästrategia 2035:n (KMS 2035) mukaisesti. Näin turvataan metsä- ja biotuoteteollisuuden toimintaedellytykset, kuten raaka-aineen saatavuus. Vuonna 2023 perustettu Metsäbiotalouden tiedepaneeli vahvistaa päätöksenteon tietopohjaa ja tukee metsäalan innovaatioiden kehittämistä. Suomi edistää myös globaalisti kestävää biotaloutta muun muassa osana maailman suurimpien talouksien foorumin (ns. G20-ryhmä) työtä.

MMM:n vastuualueita ilmastopolitiikan kokonaisuudessa ovat metsiä, maataloutta ja maankäyttöä koskevat kysymykset sekä ilmastonmuutokseen sopeutuminen. Ilmastonmuutos haastaa useiden, ja erityisesti MMM:n toiminnan ytimessä olevien, kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Ilmastovaikutukset korostuvat maa- ja metsätalouden kaltaisissa sää- ja vesioloista riippuvaisissa toiminnoissa. Ennakoiva toiminta ilmastoriskien hallitsemiseksi sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi edellyttävät yhtäältä panostamista MMM:n koordinoimaan valtioneuvoston tason yhteistyöhön ja kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman (KISS2030) toimeenpanoon sekä toisaalta toimialojen omaa sopeutumista ja siihen kannustavaa toimintaympäristöä. MMM laati hallinnonalalleen vuonna 2024 ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimintaohjelman vuoteen 2027: Riskienhallintaa ja kilpailukykyä muuttuvassa ilmastossa.

Maa- ja metsätalous ovat mukana parhaillaan valtioneuvoston valmistelussa olevissa energia- ja ilmastostrategiassa (E&I-strategia), keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa (KAISU) sekä niitä varten tehtävässä KEITO-politiikkaskenaarion laskennassa (ns. WAM-skenaario). Hallitusohjelman mukaisesti valtioneuvosto valmistelee myös päästövelan lyhentämisohjelmaa.

MMM on toimeenpannut maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaa (MISU) olemassa olevan rahoituksen puitteissa. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman väliarviointi tullaan laatimaan vuoden 2025 loppuun mennessä. Maankäyttösektorin tilanne- ja tulevaisuuskuva ovat muuttuneet huomattavasti uuden ilmastolain voimaantulon ja MISU:n laatimisen jälkeen. Tilannekuvan muuttuminen on monen tekijän summa ja seurausta esimerkiksi laskentamenetelmien muutoksesta ja kasvihuonekaasuinventaariossa käytettävien lähtötietojen tarkentumisesta.

MMM on hallitusohjelman mukaisesti valmistellut metsien kasvun ja hiilinielujen vahvistamisen toimenpidepakettia, joka tulee pitämään sisällään sekä MISU:n että KMS:n toimeenpanoa nopeuttavia ja tehostavia toimia. Toimenpidepaketti on tarkoitus julkaista keväällä 2025.

MMM toimeenpanee useita luonnon monimuotoisuuden edistämiseen tähtääviä ohjelmia (mm. METSO, Helmi, Nousu, Sotka). Vapaaehtoisiin toimiin perustuvia Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSO) ja Suomen luonnon monimuotoisuutta vahvistavaa Helmi-elinympäristöohjelmaa jatketaan ja kehitetään. MMM:n hallinnonalan METSO-toimet sisältävät ympäristötuella tehtävän määräaikaisen suojelun sekä luonnonhoitohankkeiden toteuttamisen. Helmi-ohjelman piirissä MMM:n hallinnonalalla muun muassa ennallistetaan soita, kunnostetaan lintukosteikoita, torjutaan vieraslajipienpetoja, toteutetaan metsien aktiivista luonnonhoitoa sekä hoidetaan perinnebiotooppeja. Vapaaehtoisuus on hallitukselle keskeinen luonnonsuojelun periaate ja nämä ohjelmat ovat tärkeä osa Suomen EU- ja kansainvälisten velvoitteiden täyttämistä.

Hallitus suojelee jäljellä olevat kansalliset kriteerit täyttävät valtion luonnontilaiset, vanhat metsät. Valtion mailla Metsähallitus Metsätalous Oy inventoi luonnontilaiset ja vanhat metsät vuosina 2024-2026. Kohteita, jotka eivät täytä vanhojen metsien kriteereitä, mutta täyttävät Metsähallituksen ympäristöoppaan luontokohteen kriteerit, kohdellaan luontokohteina. Saamelaisten kotiseutualueen kohteet käydään läpi Metsähallituksen ja Saamelaiskäräjien kesken.

MMM painottaa työssään luonnon monimuotoisuuden valtavirtaistamista, eli aiheen huomioimista eri sektoripolitiikoissa, kuten osana maatalouspolitiikkaa. MMM osallistuu kansainvälisellä tasolla luonnon monimuotoisuuden valtavirtaistamista edistävään yhteistyöhön. Parhaillaan MMM osallistuu aktiivisesti kansallisen ennallistamissuunnitelman laatimiseen ja koordinoi MMM:n vastuulla olevien tavoitteiden ja toimenpiteiden valmistelua.

MMM edistää Kansallinen metsästrategia 2035:n mukaisin toimin metsien aktiivista, kestävää ja monipuolista käyttöä ja vahvistaa metsien elinvoimaisuutta, monimuotoisuutta ja sopeutumiskykyä.

Hallitus edistää politiikallaan metsien kasvua ja terveyttä parantavia toimenpiteitä sekä vahvistaa oikea-aikaisten ja -suhtaisten harvennushakkuiden tekoa huolehtimalla myös taimikonhoito- ja ensiharvennusrästeistä. Metsätuhojen seurantaa, ennakointia ja torjuntaa kehitetään. Toimia luonnon monimuotoisuuden parantamiseksi toteutetaan osana kestävää metsänhoitoa, muun muassa edistämällä talousmetsien aktiivista luonnonhoitoa.

Saimaannorppakannan kasvun edellytykset turvataan. Hallitus pitää tärkeänä haittaa aiheuttavien vieraslajien torjunnan tehostamista sekä pyrkii mahdollistamaan sellaisten lajien metsästyksen ja hyödyntämisen, joiden kanta on riittävän vahva ja joista on haittaa luonnolle ja ihmisille.

Valtioneuvoston selonteon seuranta, arviointi ja kehittäminen on oleellisen tärkeää vaikuttavuuden analysoinnin ja toisaalta muutostarpeiden osoittamisen pohjaksi. Tämän työn tulee perustua tutkittuun tietoon.